

1000 Möjligheters remissvar angående Ju 2022:02651 Straffansvar för psykiskt våld

1000 Möjligheter driver den nationella stödlinjen ungarelationer.se som syftar till att motverka killars våld mot tjejer och våld i ungas partnerrelationer. Genom ungarelationer.se möter vi tusentals barn och unga, främst flickor, som blir utsatta för våld av sin partner samt även de barn och unga, främst pojkar och män, som utövar våld i en partnerrelation.

Sammanfattning

1000 Möjligheter välkomnar förslaget om att stärka det straffrättsliga skyddet mot psykiskt våld. Vi anser att förslaget att införa ett straffrättsligt ansvar för psykiskt våld krävs för att Sverige ska nå upp till de krav som Istanbulkonventionens artikel 33 ställer upp. Vi anser också att förslaget går i linje både med den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Mäns våld mot kvinnor börjar med killars våld mot tjejer. Att arbeta mot våldet i de ungas relationer är därför avgörande för arbetet med att uppnå det sjätte jämställdhetspolitiska delmålet. Psykiskt våld är en stor del av killars våld mot tjejer och därför är det av stor vikt att detta kriminaliseras.

1000 Möjligheter delar utredarens bedömning att psykiskt våld inte innefattas på ett heltäckande sätt i befintlig lagstiftning. Det är mycket viktigt att i högre grad synliggöra det psykiska våldet även i straffrättsliga sammanhang med tanke på den påverkan och skada som psykiskt våld får för en person som är våldsutsatt.

Självfallet är det inte tillräckligt med de lagförslag som föreslås för att intentionen med förslagen ska fullt ut få effekt. Särskilt viktigt är det att koppla den nya lagstiftningen till informationsinsatser, se vidare längre ned under ”andra konsekvenser av förslaget”.

1000 Möjligheter instämmer i promemorians förslag om att:

- Stärka det straffrättsliga skyddet mot psykiskt våld genom att införa en ny bestämmelse om psykisk misshandel i 3 kap. 5 a § brottsbalken.
- Förolämpning bör ingå i brottskatalogerna för fridskränkingsbrotten, olaga förföljelse och hedersförtryck och att angivelse inte ska krävas för åtal.

1000 Möjligheter avstyrker det promemorian föreslår kring att:

- Straffansvaret för försummelse inte ska utvidgas.
- Psykisk misshandel inte ska ingå i bestämmelsen om barnfridsbrott.

Angående straffansvar för psykiskt våld – generella synpunkter på promemorians innehåll

När ungarelationer.se startades för drygt tre år sedan var det tydligt att varken samhället i stort eller ansvariga myndigheter hade uppmärksammat frågan om killars våld mot tjejer och våld i ungas partnerrelationer i någon nämnvärd omfattning. På relativt kort tid har dock frågan fått mer uppmärksamhet och flera initiativ har tagits för att börja arbeta tydligare med området. Ett exempel på detta är att regeringen i sitt åtgärdsprogram med 99 åtgärder för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor angett fyra utvecklingsområden varav det ena är våld i ungas parrelationer. Precis som promemorian uppger är det även vår bedömning att den kriminalisering som nu föreslås kommer att öka det straffrättsliga skyddet för just unga utsatta för våld i en partnerrelation.

Ytterligare exempel på insatser för att motverka killars våld mot tjejer och våld i ungas relationer som tagit är att BRÅ, av regeringen, fick i uppdrag att ta fram en rapport på ämnet vilket resulterade i rapporten *Våld i ungas partnerrelationer från 2021*. I denna konstateras bland annat att våld i gruppen unga i alltför liten grad ses som en fråga för rättsväsendet. Mycket få unga polisanmäler våldshandlingar i nära relationer. I rapporten framkommer också att fridskränkingsbrotten är svåra att tillämpa på systematiskt våld bland unga på grund av det snäva närståendebegreppet. På grund av detta finns inte någon möjlighet att fånga upp det särskilt straffvärda med systematisk brottslighet mellan unga och det finns en risk för att den markering av allvaret som fridskränkingsbrotten är tänkta att ge inte kommer unga personer till del. Detta resonemang som BRÅ för och som även promemorian valt att i delar lyfta fram är mycket viktigt att ha med som bakgrund till varför det är av särskild vikt att en ny bestämmelse om psykiskt våld införs samt att det föreslagna brottet inte har något närståenderekvisit. Psykiskt våld kan utövas av såväl närstående som personer i omgivningen som vanligtvis inte faller inom denna kategori.

Av särskild vikt att lyfta fram från vår sida är detta konstaterande i promemorian;

Något som ytterligare har ansetts tala för en förändring i det nu diskuterade avseendet är att psykiskt våld är vanligt förekommande och så även bland unga. I en nära relation är det vanligare att utsättas för psykiskt våld än fysiskt våld. Eftersom unga i en parrelation inte alltid anses vara närstående på det sätt som krävs för straffansvar enligt 4 kap. 4 a § brottsbalken är skyddet mot upprepat våld i denna mycket skyddsvärda grupp svagt.

Detta är centralt och avgörande och stämmer väl överens med vår erfarenhet både av vad unga blir utsatta för och hur detta hanteras av rättsväsendet när de gäller närståendebegreppet.

Som nämndes i inledningen är det nödvändigt med ett straffrättsligt ansvar för psykiskt våld för att Sverige ska leva upp till sina åtaganden i Istanbulkonventionen. I det sammanhanget är det också viktigt att notera att definitionen av kvinna i artikel 3f i Istanbulkonventionen

tydligt anger att som kvinna ska räknas även alla kvinnor under 18 år. Det vill säga Istanbulkonventionen ska i lika hög grad gälla arbetet mot killars våld mot tjejer som arbetet mot mäns våld mot kvinnor. Detta är viktigt att ha i åtanke vid utformningen av ny lagstiftning och med det nya föreslagna lagrummet anser vi att detta är beaktat.

Precis som promemorian lyfter upp så möter vi genom den nationella stödlinjen ungarelationer.se unga som utsätts eller utövar våld och under de knappa fyra år som stödlinjen funnits så är det mycket tydligt i statistiken att det psykiska våldet är den typ av våld som de unga oftast berättar om. Denna erfarenhet stämmer också väl överens med annan forskning, inte minst den avhandling från Stockholms universitet som kom våren 2021 skriven av Sibel Korkmaz.¹

Det är mycket tydligt i vår verksamhet att de unga tjejerna far oerhört illa av det psykiska våldet de utsätts för, i många fall får det samma eller värre och mer långtgående konsekvenser än det fysiska våldet. Att en erfarenhet som är så central i våldsutsattheten bland unga som är utsatta i sina partnerrelationer inte har ansetts vara straffbar innan blir ett problem dels för den utsatta när det gäller att få syn på att man faktiskt varit utsatt för allvarliga kränkningar, dels för den unga som utövar våldet som kan uppleva att det på grund av sin straffrihet är ett acceptabelt beteende och dessutom blir det ett problem på en samhälls nivå där vi, precis som promemorian konstaterar, har regler som är skrivna för en tid då synen på våld var en annan och att vi idag har en modernare förståelse av begreppet våld som innefattar även det psykiska våldet. Det är då av stor vikt att detta även speglas i rättssystemet. En särskild kriminalisering kan förhoppningsvis också få en viktig normbildande effekt, förutsatt att informationsinsatser i samband med ikraftträdandet sker.

Angående förolämpning

1000 Möjligheter instämmer vidare i att förolämpning bör ingå i brottskatalogerna för fridskränkingsbrotten, olaga förföljelse och hedersförtryck. Det är dock av stor vikt att förolämpning inte ska kräva en angivelse för åtal, när det ingår i brottskatalogen för andra brott, i enlighet med promemorians tolkning av bestämmelsen. Att avkräva en sådan angivelse av en person som är våldsutsatt är i de flesta fall ett oöverstigligt hinder.

Angående försummelse

1000 Möjligheter delar inte promemorians slutsats om att straffansvaret för försummelse bör lämnas oförändrat. Det bör göras en vidare analys med ett större barnrättsperspektiv kring detta och i sammanhanget bör det även vidare utredas hur detta påverkar den redan särskilt våldsutsatta gruppen flickor och kvinnor med funktionsnedsättningar. I denna grupp kan just försummelse vara en mycket tydlig och allvarlig form av psykiskt våld från partners sida.

¹ Korkmaz, Sibel, Youth Intimate Partner Violence in Sweden – Prevalence and Young People's Experiences of Violence and Abuse in Romantic Relationships Stockholm 2021

1000 Möjligheter Banérgatan 10 115 23 Stockholm info@1000mojligheter.se 0709-553 153

Angående barnfridsbrottet

Även om det, som utredaren påpekar, är en form av psykiskt våld att låta barn bevittna våld, som redan är kriminaliserat i och med barnfridsbrottet så anser vi att bevittnande av långvarigt psykiskt våld mot en närstående kan skapa lika stor rädsla och otrygghet hos ett barn som att bevittna annat våld och allvarliga hot. Därför menar vi att det nya brottet ska adderas till brottskatalogen för barnfridsbrott.

Angående andra konsekvenser av förslaget - Ikraftträdande och informationsinsatser

I en av de tio åtgärder som vi tidigt identifierade som nödvändiga för att motverka killars våld mot tjejer och våld i ungas partnerrelationer och som räknas upp i samma rapport som också refereras till i promemorian² tog en av de sikte på rättsväsendets roll. Bland annat lyftes att rättsväsendet borde få i uppdrag att särskilt utreda och lagföra dessa brott (alltså brott i ungas partnerrelationer). Det lyftes också bland annat fram att ett sådant uppdrag även behöver innehålla en kunskapshöjande insats.

Vi välkomnar därför utredarens förslag om att kriminaliseringen av psykisk misshandel bör följas upp med utbildnings- och informationsinsatser och vi vill samtidigt passa på att betona vikten av detta. Det är helt avgörande att den nya lagstiftningen följs av informationsinsatser för att skapa så goda förutsättningar som möjligt att implementera lagstiftningen effektivt och ändamålsenligt. I promemorian uppges att utbildnings- och informationsinsatser bör ske främst hos Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten. Här är det av stor vikt att även Domstolsverket inkluderas. Dels för att hela rättskedjan behöver ha en samsyn för att önskad effekt ska uppnås dels för att det kommer vara nödvändigt med en viss kunskapshöjning genom hela rättsväsendet avseende hur psykiskt våld faktiskt fungerar och är konstruerat. I sammanhanget är det dock viktigt att komma ihåg att det inte endast är rättsväsendet som behöver utbildningsinsatser i samband med ny lagstiftning. Även allmänheten behöver en kunskapshöjning och vi anser att det kommer vara av särskilt stor vikt att ha utformade informationsinsatser med unga som målgrupp för att synliggöra lagstiftningen och även bidra till den önskade normerande verkan.

Sammanfattningsvis är straffansvar för psykiskt våld ett viktigt steg i det omfattande arbetet mot mäns och killars våld mot kvinnor och tjejer.

Stockholm 2022-11-15

Zandra Kanakaris
Generalsekreterare
1000 Möjligheter

² Stiftelsen 1000 Möjligheter. Ett år med ungarrelationer.se. Erfarenheter och kunskap om killars våld mot tjejer. 2020